

ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK, KÜLTÜREL DUYARLILIK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA

Özlem Kararmak*

ÖZET

Bu makalede, postmodernizmin etkisiyle ortaya çıkan *çeşitlilik, kültürel farklılıklar, etnik köken ve kültürel kimlik* gibi kavramların psikolojik danışma ve psikoterapi alanlarındaki çağdaş yaklaşımları şekillendirmeye başlaması hakkında bilgi verilmiştir. Farklı kültür gruplarından insanların yapılandıkları bireysel gerçekliklerini, kültürel doğrularını ve inanışlarını kuramsal bir çerçeveye oturtan yapılandırmacı yaklaşımın etkisindeki *çok kültürlülük* bakış açısı sunulmuş ve bu anlayışın gerektirdiği kültürel duyarlılık tartışılmıştır. Batılı psikolojik danışma kuramları ile iyileştirici ve tedavi edici etkisi olan kültüre özgü öğeleri birleştirici köprüler sunan *çok kültürlülük* kavramının hakim olduğu bir meta-kuram ihtiyacı üzerinde durulmuştur. Ayrıca, bireyselci ve kolektif toplumların özellikleri incelenmiş ve iki kavram arasında farklar göz önüne alınarak hızla globalleşen dünyada Avrupa Birliği'ne girme hazırlıklarında olan Türk toplumunun kolektif yapısını ne kadar koruduğu tartışılmıştır. Özet olarak, yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle ortaya çıktığı düşünülen psikolojik danışmada *çok kültürlü* anlayış ayrıntılı olarak incelenmiştir. Türkiye'deki psikolojik danışma uygulamalarına etkileri ve Türk kültürüne uygunluğu ayrıca tartışılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Yapılandırmacılık, *çok kültürlülük*, çeşitlilik, kültürel duyarlılık, psikolojik danışma ve psikoterapi

SUMMARY

In this study, information was given about some concepts like diversity, cultural differences, ethnicity or cultural identity shaping the contemporary approaches in counseling and psychotherapy. Multiculturalism under the influence of constructivism which places cultural realities and beliefs and subjective truths constructed by individuals from diverse cultural groups in a theoretical framework was presented and cultural sensitivity was discussed. A need of metatheory offering integrative bridges between Western counseling theories and indigenous elements which have healing and curing effects was discussed from a multiculturalist view. In addition, the characteristics of individualist and collectivist cultures were briefly examined. To what extent Turkish society seeking a place within European Union in a rapidly globalizing world protects its collectivist structure was discussed. In summary, in the present study, multicultural understanding in counseling evolving under the influence of constructivist approach which underlines subjective realities and personal narratives were examined in detail. Its possible effects on counseling services in Turkey and applicability in Turkish culture were discussed as well.

KEY WORDS: Constructivism, multiculturalism, diversity, cultural sensitivity, counseling and psychotherapy

* Dr. Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı

Son yıllarda, postmodernist düşüncenin etkisiyle ortaya çıkan *çeşitlilik*, *çok kültürlülük*, *kültürel farklılıklar*, *etnik köken*, *alt kimlik*, *kişisel özgürlükler* ve *kültürel kimlik* gibi kavramlar, psikolojik danışma ve psikoterapi alanlarındaki çağdaş yaklaşımları da şekillendirmeye başlamıştır (Lowenthal, 1996; O'Hara ve Anderson, 1991; Reid, 2002; Voss ve Schutze, 1989). Bu çalışmada, bireyin kişisel öykülerine vurgu yapan (Gonçalves, 1995) ve bireyin kendi gerçeğini yapılandırdığının altını çizen yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle ortaya çıktığı düşünülen *çok kültürlülük* anlayışı ve psikolojik danışmada kültürel duyarlılık incelenmiştir. *Çok kültürlülük* anlayışının Türkiye'deki psikolojik danışma uygulamalarına etkileri ve Türk kültürüne uygunluğu ayrıca tartışılmıştır.

Çok kültürlülük, son zamanlarda sosyal bilimler alanında bilimsel düşüncüyü şekillendiren yapılandırmacı yaklaşımın (Mahoney, 1995) etkisi ile gündeme gelmiştir. İnsanların kendi gerçekliklerini yarattıklarını, kişisel öykülerini (yaşam biçimlerini) tekrar yapılandırdıklarını ve böylece değişim gösterdiklerini önesüren yapılandırmacı yaklaşım, psikolojik danışmada farklılaşan danışan gruplarına göre kültüre uygun yöntem ve yaklaşımların seçilmesini gerekli gören bir meta-kuram olarak değerlendirilmektedir. Bu çağdaş yaklaşımın sunduğu kuramsal çerçeve ile, sosyal çevre ve kültüre göre çeşitlilik gösteren kişilerin öznel olarak yapılandırdıkları bireysel gerçekliklerini, kültürel doğrularını ve inanışlarını anlamak ve danışanla empati kurmak kolaylaşmaktadır. *Çok kültürlü* bakış açısı, mevcut psikolojik danışma kuramlarını kültürel farklılıkları olan danışan gruplarına sınırlı hizmet sunduğu konusunda eleştirmiştir (Sue, Ivey ve Pedersen, 1996). Bu alanda söz sahibi olan araştırmacılar, yardım sürecinde kullanılan yöntemlerin iyileştirici ve tedavi edici yerel yaklaşımlarla zenginleştirilmesi, *Çok kültürlülük*, ihtiyaçını sürekli olarak belirtmektedirler (Sue, 1990). postmodernist etkinin uzantısı olan yapılandırmacı

yaklaşımın güçlü yönlerini ve varsayımlarını destekleyen bir yaklaşımdır. (D'andrea, 2000; Highlen, 1996; Siviş, 2002). Postmodern dünyanın karmaşıklığı ve çok sesliliği, bir yandan psikolojik danışmanları uygun müdahale yöntemlerini bulma konusunda zora sokarken, diğer yandan da geleneksel kuramsal bilgilerimizi alternatif yardım modelleri ile bütünleştirme fırsatını da sunmaktadır (Corey, 1996; Rigazio-DiGillio, Ivey ve Locke, 1997).

Literatürde, *çok kültürlülük*le ilgili yapılan çalışmaların sayısında özellikle 1997-2001 yılları arasında ciddi bir artış görülmektedir. Arrendo ve arkadaşları (2005), on yılı kapsayan ve içerik analizi kullanarak yaptıkları çalışmalarında *çok kültürlülük* alanında yürütülmüş 102 araştırmayı ayrıntılı bir şekilde incelemişlerdir. Yapılan çalışmaların yüzde 53'ünü kuramsal makaleler, yüzde 47'sini nitel ve nicel yöntemlerin kullandığı araştırma makaleleri oluşturmuştur. İncelenen çalışmaların yüzde 78'i psikolojik danışma alanına doğrudan uygulanabilir niteliktedir. Yazarlar; çalışmalarında eğitim, araştırma, ve uygulama alanlarında *çok kültürlü* psikolojik danışma anlayışının artan bir ilgiyle incelenmeye devam edeceğinin önemle üstünde durmaktadırlar (Arredondo ve ark., 2005).

Geçtiğimiz son yirmi yılda, literatürde geleneksel psikolojik danışma kuramlarının uygulanabilirliği ve ortaya çıkan genellemelerin geçerliliği tartışılmaktadır. Kuram, uygulama, araştırma ve eğitim çerçevesinde devam eden tartışmalar, batılı sosyokültürel bir toplum ihtiyacından doğan geleneksel psikolojik danışma kuramlarının kültürel, etnik, cinsel, ve dini farklılıklara göre çeşitlilik gösteren danışan gruplarının ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını sorgulamaktadır. A.B.D.'de etkililiği kanıtlanmış müdahale yöntemlerini inceleyen çalışmaların sadece yüzde 15'i katılımcıların ırkları ve etnik kökenleri hakkında bilgi vermiştir (Doyle, 1998). Söz konusu çalışmalarda, katılımcıların çoğu *beyaz* Amerikalılardan oluşmaktadır. Bu durumda çalışmanın geçerliliği bu grupla sınırlı kalmakta ve etnik ve

kültürel farklılıkların olabileceği olasılığı göz ardı edilmektedir. Psikolojik danışmada kullanılan kuramlar da benzer eleştiriler almaktadır. Geleneksel kuramların içinde buldukları kültüre özel olduğunu ve bu özelliğinden dolayı kültürel sınırlılıklar taşıdığını öne süren Pope-Davis and Constantine (1996) geleneksel kuramların ortaya çıktığı kültürün özelliklerini paylaşmayan danışan gruplarına karşı önyargılı olabileceğini ifade etmişlerdir. Pedersen (2000) bir çalışmada geleneksel psikolojik danışmanlık mesleğini azınlık gruplarının ihtiyaçlarını ve kültürel kimliklerini yeterince dikkate almadığı için eleştirmiştir. Ayrıca, yazar aynı çalışmada psikolojik danışma mesleğinin nüfuzu elinde bulduran ve kolaylıkla istediklerine ulaşabilen insanlarla bu güçlere sahip olmayan insanlar arasındaki farkı devam ettirdiğini ileri sürmüştür. Yazarın savunmasına göre; psikolojik danışma hizmetleri, azınlık ihtiyaçlarını ve kültürel kimlikleri yeterince dikkate almayarak, zaten nüfuzu elinde bulduran ve çoğunluğu oluşturan grubun ihtiyaçlarını gidermeye hizmet etmektedir.

Çok kültürlülük kavramının gündeme gelmesiyle, kültürel olarak farklılıklar gösteren danışan grupları ile çalışırken yardım hizmeti sunan profesyonellerin göstereceği duyarlılık ve farkındalık yardım hizmetinin kalitesini artıracaktır. Danışan popülasyonundaki çeşitliliğin psikolojik danışmada kesinlikle gözardı edilmemesi gereken önemli konulardan biri olduğu psikolojik danışma ve psikoterapi alanında çalışan uzmanlar tarafından vurgulanmıştır (Munley, Lidderdale, Thiagarar ve Null, 2004). Danışan popülasyonun gösterdiği farklılıkların sonucu olarak sözel olmayan davranışlarda, değerler sisteminde, ihtiyaçlarda, iletişim yollarında ve inanışlarda farklılıklar gözlenebilir. Vontress ve Jackson'a göre (2004), eğer bir danışan kendini kültürel olarak farklı algılıyorsa ve kültürel kimliğini ön plana taşıyorsa kültürler *arası psikolojik danışma* teriminin kullanılması uygun görülmektedir. Bu farklılığın tamamen danışanın algısına bağlı olduğu ve sadece

men danışanın algısına bağlı olduğu ve sadece etnik kökenden kaynaklanmadığının ayrıca altı çizilmektedir. Bu noktada, vurgulanmak istenen kültürel farklılıkların sadece etnik kökenlere, coğrafi konumlara ya da yazılı uyruklara bağlı olmadığı; bireyin kendini ait hissettiği herhangi bir alt gruba ait ortak değerlerin, ihtiyaçların, inanışların ve geçmiş yaşantıların grup kimliği ve ortak kültür üzerinde etkisinin olduğudur. Bireyin ait hissettiği alt grupta paylaşılan kültürel temalar ya da ihtiyaçlar psikolojik danışma sürecinde ortaya çıkabilir ve psikolojik danışmanın müdahale yöntemlerini belirlemede rol oynayabilir.

Kültürel ihtiyaçlara yanıt veren psikolojik danışma kuramları ve yöntemleri, söz konusu kültürdeki dinamikleri net bir şekilde ortaya koymalı ve kültürel kimliğin akıl sağlığındaki önemli rolünü desteklemelidir (Lee ve Oh, 1992). Kültürel becerilere sahip psikolojik danışman kendi değerlerinin ve önyargılarının farkında olmalı, farklı bir kültüre ait danışanını anlayabilmeli ve uygun müdahale yöntemlerini geliştirebilmelidir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Psikolojik danışmada danışan gruplarının farklılaşmasına neden olan faktörlerin belirlenmesi kültürel duyarlılığın oluşmasında kolaylaştırıcı rol oynayabilir. Farklılaşmaya neden olan faktörler, bireyin kendini algıladığı kişisel kimlik modelindeki kilit öğelerdir. Arredondo ve arkadaşları (1996) insan kimliğinin farklı yönlerini ortaya koydukları modelde (Dimensions of Personal Identity) kişisel kimliği tanımlarken üç farklı boyuttan söz etmektedirler. Önerilen çok boyutlu modelde değişmez ve sabit faktörler (yaş, kültür, etnik köken, cinsiyet, dil, fiziksel sağlık ve akıl sağlığı, ırk cinsel tercih ve sosyal sınıf) birinci boyutta yer alırken; ikinci boyutta ise bireyin yaşamında değişiklik göstermesi mümkün olan faktörler (eğitim geçmişi, coğrafi konum, medeni hal, çalışma deneyimi, ilgiler ve hobiler, askeri geçmiş, ve sağlık durumu) sıralanmıştır. Üçüncü ve son boyutta, bireyin ya da grubun kontrolü dışında gelişen ancak birey ya da

grup üzerinde doğrudan veya dolaylı etkisi olan sosyokültürel ve tarihi faktörler yer almaktadır. 1929-1933 yılları arasında Amerika'da yoğun ekonomik sıkıntıların yaşandığı bunalımlı dönemin sonucu olarak ekonomik ve eğitim düzeyi düşük ailelerin sayısındaki artış son boyuttaki faktörlere bir örnek olarak gösterilmektedir. Model, ayrıca insanın kişisel kimliğindeki birinci ve üçüncü boyutların ikinci boyuttaki deneyimleri ve fırsatları etkilediğini iddia etmektedir.

İnsan kimliğinin ortaya çıkışını ayrıntılı olarak inceleyen çok boyutlu başka bir model (Sue, 2001) yukarıda anlatılan modelle benzerlikler göstermektedir. İnsanın kişisel kimliği (Personal Identity) yine üç farklı boyutta açıklanmıştır: Evrensel kimlik, grup kimliği ve bireysel kimlik. Modelde kültüre, etnik kökene, cinsel tercihe, cinsiyete ve sosyal sınıfa bağlı olarak insanın ait hissettiği grupların kimliklerinin dünya görüşlerinin şekillenmesinde belirleyici olabileceği ifade edilmektedir. Herhangi bir grup kimliğinin diğerlerine göre daha baskın olabileceği de ayrıca belirtilmektedir (Sue, 2001). Aynı grup kimliğini benimsemiş insanların olaylara yükledikleri anlamlar, hayat görüşleri veya yaptıkları çıkarımlar paylaştıkları alt kültürün etkisiyle benzerlikler gösterebilir. Kendilerini içinde yer aldıkları üst grubun taşıdığı genel özelliklerle değil ait hissettikleri alt grubun kimliği ile özdeşleştirebilirler. Psikolojik yardım hizmetlerinin eşitlikçi bir yaklaşımla sunulması bakımından, farklı grup kimliklerinin farklı gereksinimler içinde olabileceği ve danışanın hangi kimlikle kendini tanımladığı göz önünde tutulması gereken noktalardır.

Bu alanda söz sahibi uzmanlardan Coleman'a (2004) göre, dinamik bir toplumda değişen danışan ihtiyaçlarını karşılamak için yürütülen çabalar, psikolojik danışmanların danışan çeşitliliğine neden olan *çok kültürlülük* gibi çağdaş kavramları derinlemesine anlamasını ve danışma becerilerini geliştirmesini kapsamalıdır. Danışanların farklı

yönlerden değerlendirilmesi ve kültürel yönlerinin ve grup kimliklerinin psikolojik danışmada ortaya çıkarılması iyi bir psikolojik danışmanın nitelikleri arasındadır. Coleman ayrıca çalışmasında, danışanın duygusal sıkıntılarının içinde yer aldığı makrosistem çerçevesinde şekillendiğini dile getirmiştir. Danışanın üyesi olduğu alt grubun kimliğini danışma deneyimine taşıdığıdır. Bir başka deyişle, Coleman, duygusal problemin kişisel, sosyal ve kültürel faktörlerin karmaşık etkileşiminin sonucu olduğunu ifade etmektedir. Psikolojik danışmadaki ustalık, söz konusu üçlü etkileşimin (kişisel, sosyal ve kültürel faktörler) tam olarak hangi parçasında, danışanın yaşamında anlamlı bir etki yaratacak müdahalenin başlatılması gerektiğine karar verebilme becerisidir (Coleman, 2004). Vontress ve Jackson (2004) danışanı etkileyebilecek bütün faktörlerin (cinsel tercihi, ait olduğu meslek grubu, yaşadığı bölgenin kültürü, aile yapısı, gelişimsel dönemi, kendini özdeşleştirdiği bir alt kültüre üye olması) danışma ilişkisi sırasında dikkatle incelenmesini önermektedirler. Böylece ait oldukları grupların kimlikleri ile ilgili olarak yaşadıkları sıkıntıların ve kültürel ihtiyaçlarının farkına varılması danışanların daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Başka bir çalışmada (Reid, 2002), içinde bulunduğu sosyal sınıflara, dini tercihlere ve alt-gruplara göre farklılıklar gösteren bir toplumda araştırma yaparken, aile yapısı, kültür, din, cinselliğe bakış açısı ve azınlık gibi bireyin taşıdığı kimlik üzerine etkisi olabilecek kültüre özgü kavramların, kontrol edilmesi gereken değişkenler olduklarına dikkat çekilmiştir. Weinrach ve Thomas (2002) *çok kültürlü* psikolojik danışma becerilerinin sadece etnik ve ırksal farklılıkları odak noktası olarak aldığını ve danışan gruplarında çeşitliliğe yol açan kültürle ilgili diğer faktörleri (cinsel tercih, yaş, sosyoekonomik sınıf farkı gibi) göz ardı ettiğini iddia etmektedirler. Wampold (2001) çalışmasında, psikolojik danışma deneyiminin olumlu sonuçlanmasında danışanla danışman arasındaki

çalışma uyumunun (working alliance) müdahale yönteminin kendisinden daha önemli olduğunu bulmuştur. Psikolojik danışmanın çalıştığı grubun kültürel ihtiyaçlarına karşı göstereceği hassasiyet, gruptaki kültürel etmenleri anlama çabası ve danışma sırasında ön plana çıkabilecek olan kültürel kimliğe ve grup kimliğine saygı göstermesi danışanla danışman arasındaki çalışma uyumunun sağlanması için gerekli ön koşullar olarak düşünülebilir.

Psikolojik danışmanın başarıya ulaşması ile ilgili olarak literatürde bir çok çalışmaya rastlanmaktadır (Bent, Putman, Kiesler ve Nowicki, 1976, Elliot, Baker, Caskey, ve Pistrang, 1982; Garfield, 1986; Garfield ve Bergin, 1971; Jones ve Zoppel, 1982; Keithly, Samples, Strupp; 1980; Kolb, Beutler, Davis, Crago ve Shanfield, 1985 Lambert, 1989; Orlinsky ve Howard, 1986; Rosenthal, 1983; Shapiro ve Shapiro, 1982; Smith ve Glass, 1977; Stein ve Lambert, 1984). Bu çalışmalarda psikolojik danışmanın başarısına katkısı olan bir çok değişken ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, danışanın psikolojik danışma sürecine katkısı (Kolb, Beutler, Davis, Crago ve Shanfield, 1985), psikolojik danışma ilişkisinde kendini açması ve psikolojik danışmana sıcak duygular hissetmesi ve kabullenmesi (Bent, Putman, Kiesler ve Nowicki, 1976) gibi değişkenlerle psikolojik danışma sürecinin başarıyla sonuçlanması arasında ilişki bulunmuştur. Psikolojik danışman ve danışan arasında karşılıklı olarak kurulan empati ve kabulün psikolojik danışma sürecinin başarısını artırdığına dair bulgu da bir çok çalışmada doğrulanmıştır (Orlinsky ve Howard, 1986). Psikolojik danışmanın temel amacı olan danışanla empati kurabilmenin ve danışan olduğu gibi kabul edebilmenin psikolojik danışma sürecinin başarısındaki yeri tartışılmazdır. Kültürel farklılıklar, farklı grup kimlikleri ve bunların getirdiği sorunlar göz önüne alındığında, psikolojik danışmanın göstereceği kültürel duyarlılık, empatik anlayışı artıracak ve danışan anlaşıldığını ve saygı duyulduğunu

hissedecektir. Psikolojik danışma sürecinin etkinliğini değerlendiren çalışmaların bir kısmında, danışmanla ilgili değişkenler incelenmiş ve psikolojik danışmanın yetkinliği ve ustalığı psikolojik danışma sürecinin başarıya ulaşmasındaki en önemli faktör olarak görülmüştür (Lambert, 1989). Psikolojik danışmanın yetkinliğinin, kullanılan tekniklerden ve yaklaşımlardan daha büyük ve önemli bir etkiye sahip olduğu araştırma sonuçlarında gösterilmiştir (Sachs, 1983). Kültürel duyarlılığın ve farkındalığın artması psikolojik danışma sürecindeki empatik anlayışı bir üst seviyeye taşıyacaktır. Buna bağlı olarak, kültürel duyarlılık ve farkındalık psikolojik danışma becerilerinin kullanımında olumlu bir etki yaratacaktır.

Yukarıdaki belirtildiği üzere kültürel farklılıkları ve farklı grup kimliklerini göz ardı eden bir psikolojik danışma sürecinin başarılı olamayacağı bir çok araştırmacı tarafından paylaşılan bir görüştür. Bu görüşler doğrultusunda psikolojik yardım hizmeti sunan profesyonellerin farklı kültürlere ve grup kimliklerine sahip danışanlarla çalışmalarını sağlayacak beceriler gündeme gelmiştir.

Çok kültürlü Psikolojik Danışma Yetkinliği (multicultural competency)

A.B.D.'de farklı seslerin ve bakış açılarının giderek popüler ve dikkat çekici bir konu haline gelmesinden dolayı yetişmekte olan psikolojik danışmanların kültürlerarası danışma becerilerine sahip olması psikoloji alanındaki eğitim programlarının değerlendirilmesinde akreditasyon ölçütü olarak alınması tavsiye edilmiştir (Worthington, Mobley, Franks ve Tan, 2000). Genel olarak psikolojik danışma literatüründe, *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği üç ayrı başlık altında toplanmaktadır: (a) farkındalık, (b) bilgi düzeyi ve (c) beceriler (Sue ve ark., 1982 aktaran Holcomb-McCoy, 2005). Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) çalışması *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliğinin ne olduğunun açıkça ortaya

konulduğu ilk çalışmalardan biri olarak kabul edilmektedir. Yazarlar, çalışmalarında *psikolojik danışmanın* taşınması gerektiğine inandıkları üç nitelik üzerinde durmuşlardır: (a) psikolojik danışmanın kendi değerleri ve önyargılarının farkında olması, (b) danışmanın kültürel olarak farklı danışanın dünya görüşü hakkında bilgi sahibi olması ve (c) kültüre uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi ve kullanılması. Bu başlıklara uygun olarak, *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği tutum ve inanışlardan oluşan dokuz farkındalık düzeyi, onbir bilgi ve onbir beceri olarak tanımlanmıştır. Sue ve arkadaşları tarafından tanımlanan *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği psikoloji ve psikolojik danışma alanındaki saygın kurumlar (Amerikan Psikolojik Danışma Derneği ve Amerikan Psikoloji Derneği) tarafından benimsenmiş ve psikolojik danışma eğitiminde kullanılması desteklenmiştir (Fraga, Atkinson ve Wampold, 2004). Fraga ve arkadaşlarının (2004) yaptıkları araştırmada, dokuz farkındalık düzeyi, onbir bilgi ve onbir beceri olarak tanımlanan *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği ampirik olarak kanıtlanmıştır.

Çok kültürlü psikolojik danışma yetkinliğini sistematik bir çerçevede tanımlayan Sue ve arkadaşlarının (1992) çalışması literatürde bu konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalara (örn., Arredondo ve ark., 2005; Coleman, Wampold ve Casali, 1995; Holcomb-McCoy, 2005; Pope-Davis, Reynolds, Dings ve Ottavi, 1994; Roysircar, Gard, Hubbell ve Ortega, 2005) temel oluşturmuş gözükmektedir. *Çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği, bir kişinin herhangi bir kültür ile ilgili olarak bir şema edinmesi, bu kültürel şemayı geliştirmesi ve kullanması ile ilgilidir (Ridley ve ark. 1994). Bir başka çalışmaya göre (Pope-Davis ve ark. 1994), *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği; bireyin ait olduğu grubun tarihsel geçmişini, bireyin gizil güçlerini ve güncel ihtiyaçlarını içermektedir. Psikolojik danışma deneyiminin paylaşımı sırasında

psikolojik danışmanlar kendi değerlerini kültürel farklılık gösteren danışanlara yansıtmaktadırlar. Bu bağlamda, psikolojik danışmanlar ırkçılık, kültürel farklılıklar, sosyal sınıf farklılıkları ve toplum içindeki güç dengeleri karşısında verdikleri kişisel tepkilerini etraflıca gözden geçirmeleri gerektiği (Roysircar ve ark., 2005) vurgulanmaktadır.

Cinsiyet farkı, *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği ile ilgili yapılmış çalışmalarda anlamlı bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın danışmanların erkek danışmanlara göre ırkçılıkla ilgili konularda daha az rahatsızlık hissettikleri bulunmuştur (Carter, 1990). Kadının toplum içinde yüklendiği cinsiyet rolü ile açıklanabilecek bu bulgu, kadının daha duyarlı olduğu yönündeki savları doğrular niteliktedir. Psikolojik danışma sırasında danışanın yaşadığı deneyimin ne anlama geldiğini bulmaya çalışan sorular sormanın danışan için faydalı olduğu bulunmuştur (O'Malley, Suh ve Struup, 1983). Danışanın psikolojik danışma deneyimine taşıdığı grup kimliğinin ve kültürel öğelerin danışan için ne ifade ettiğini ve danışanın yaşadığı sorunlardaki kültürel faktörlerin etkisini bulmaya çalışmak, *çok kültürlü* psikolojik danışma becerisi olarak düşünülebilir. Bu becerinin etkin olarak kullanılması danışanın anlaşılmasını kolaylaştıracak ve güven temelli psikolojik danışma ilişkisini olumlu yönde etkileyecektir.

Çok kültürlü psikolojik danışma yetkinliği ile ilgili bir başka ilginç bulguya göre, daha küçük sınıflardaki psikolojik danışma öğrencileri ırkçılıkla ilgili konularda daha büyük sınıflara oranla daha fazla rahatsızlık duyduklarını rapor etmişlerdir (Pope-Davis ve Ottavi, 1994). Bu bulgudan çıkan sonuçtan psikolojik danışma eğitim düzeyi ve bilgisi arttıkça *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliğinin gelişeceği varsayımına ulaşılabilir. Öngörüleceği üzere, giriş düzeyinde *çok kültürlü* psikolojik danışma dersi almış danışmanlar almamış olanlara göre kendilerini daha yeterli gördüklerini rapor etmişlerdir (Holcom-McCoy ve Myers, 1999). Bu bulguya dayanarak, yeni mezun

danışmanların kendilerini çalıştıkları farklı kültür ve sosyal ortamlarda daha rahat ve yeterli hissetmeleri için *çok kültürlü* psikolojik danışma anlayışı ile tanışmış olmaları gereklilik olarak gözükmektedir. Sonuç olarak, *çok kültürlü* psikolojik danışma yetkinliği çeşitlenen danışan ihtiyaçlarına yanıt bulmada kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireyselci ve Kolektif Toplular

Kültürler arası sosyal psikoloji alanında bireyselcilik (individualism) ve kolektifçilik (collectivism) araştırmalara ilham vermiş iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (McCarthy, 2005). Toplumlardaki kültürlerin özelliklerinin ayırt edilmesinde kullanılan bu iki kavram arasındaki farklar üzerinde durulmuştur. Bireyselci toplumlar genellikle gruptan bağımsız hareket eden üyelerden oluşmakta (Hoftsedde, 1983) ve içinde bulunulan kültür üyelerin kendi isteklerini ve ihtiyaçlarını grubun üzerinde tutmasını pekiştirmektedir (Matsumoto, 2000). Bunun tersi olarak, kolektif toplumlarda bireysel amaçlar grubun amaçlarının hakimiyeti altındadır (McCarthy, 2005). Bireyler kendi amaçlarını ait oldukları grubun amaçlarının gerisinde ikinci planda tutarlar (Ady, 1998). Bireyselci ve kolektif toplumlar arasındaki farklar, (a)bireyin bağımsız ya da gruba bağımlı olması, (b)kişisel amaçların grubun amaçlarına göre daha öncelikli olması (ya da tersi), (c)bireylerin toplumsal ilişkilerden daha çok ikili ilişkilere odaklanması (ya da tersi) ve (d)sosyal davranışı normlardan daha çok tutumların belirlemesi (ya da tersi) olarak dört başlık altında özetlenmiştir (Triandis, Chan, Bhawuk, Iwaoi ve Sinha, 1995).

Bireyselci ve kolektif toplumların aralarındaki farklar sıralandığında, psikopatolojiye daha az rastlanması, daha yüksek evlilik doyumu, yalnızlık düzeyinin ve intihar oranlarının daha düşük olması kolektif toplumların özellikleri olarak görülmektedir (Naroll, 1983). Kişilerarası ilişkiler toplumda hakim olan bireyselci ya da kolektif yapıdan etkilenmektedir.

Kolektif toplumlarda bireyselci toplumlara göre daha az diyalog kurulmakta ancak kurulan diyaloglar daha derin olmaktadır (Wheeler, Reis, ve Bond, 1989). Aydın (2000) bir çalışmada Türk kültürünün temel olarak kolektif yapısının sonucu olarak paylaşma, misafirperverlik, arkadaşlık, akrabalık kavramlarının ve çocuklara ve yaşlılara karşı sevecen tutumların hala önemle korunduğunu ifade etmiştir. Yazar, ayrıca kültüre uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğinin üzerinde durmuştur. Benzer bir bakış açısına bir başka çalışmada daha rastlanmaktadır. Türkiye'deki özgün ve yerli psikoloji hareketlerinin başlaması için kültüre uygun kuramların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Gergen, Gülerce, Lock ve Misra, 1996).

Hızla globalleşen dünyada, Avrupa Birliği'ne girme hazırlıkları içerisinde olan Türk toplumunun kolektif yapısını ne kadar koruduğu tartışmaya açıktır. Türkiye'nin büyük şehirlerinde bireyselciliğin etkilerine giderek daha fazla rastlanmaktadır. Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde ülkemizde sosyal anlamda değişiklikler yaşanmaktadır. İlerde, bireyselci toplum yapısının özelliklerini taşıyan Avrupa toplumları ile etkileşimlerin giderek artacağı ve bu etkileşimin sonuçlarının Türk toplumu üzerinde görüleceği varsayılabilir. Yakın gelecekte olmasa bile yaşanan sosyal değişimlerin sonucunda, Türk toplumunun kolektif yapısının giderek daha bireyselciliğe yaklaşacağı düşünülebilir. Bu durumda, *çok kültürlü* psikolojik danışma anlayışı; değişen Türk toplumunun ve Türk insanın ihtiyacını karşılamada bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çok kültürlü psikolojik danışma ifadesinden bu yaklaşımın kültürün etkisiyle şekillenmiş ve yeni ortaya çıkmış bir psikolojik danışma kuramı olduğu düşünülebilir. Ancak, bu yaklaşım psikolojik danışma alanında entegrasyonlara ve uyarlamalara izin veren bir meta-kuram ya da bütünleştirici bir güç olarak

değerlendirilmelidir (Ivey, 1993). Bu çalışmada da *çok kültürlülüğün* yeni bir psikolojik danışma kuramı olmadığı ancak çağdaş yaklaşımlarda ortaya çıkan psikolojik danışma anlayışını şekillendirici bir güç olduğu vurgulanmaktadır. Bir başka amprik çalışmada (D'Andrea, Daniels, ve Heck, 1991), *çok kültürlü* psikolojik danışma anlayışının tartışıldığı lisanüstü bir ders almış psikolojik danışmanların kültürel *çeşitlilik* gösteren danışanlarla çalışma konusunda daha fazla yeterli hissettikleri bulunmuştur. En azından ülkemizde de, lisansüstü psikolojik danışman eğitimi programlarında yer alan derslerde *çok kültürlülük* ve buna bağlı olarak kültürel duyarlılık başlıklarının tartışılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çok kültürlü psikolojik danışmanın farkı nedir diye düşünülecek olursa, bu alanda önde gelen kuramcılardan Pedersen'e (1994) göre, bütün psikolojik danışma ilişkilerinin bir dereceye kadar *çok kültürlü* danışmada öngörülen unsurları içermesi nedeniyle, "*çok kültürlü* psikolojik danışma" başlığı altında yeni bir danışma kuramına gereksinim bulunmamaktadır. Çünkü yazara göre teorik temeli ne olursa olsun yetkin bir psikolojik danışman, *çok kültürlü* psikolojik danışmada önerildiği gibi, kişisel önyargılardan uzak kalarak sosyal çevrenin insan davranışı üzerinde yaratacağı etkinin farkında olan danışmandır. Bu ifade, batılı toplumlardaki giderek artan *çok kültürlülük* hareketinin anlamsız bir çaba olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, yardım alanında çalışan profesyonellere kültür, inanç sitemleri, din ve iletişim kalıplarının farklılıklarını hatırlatması ve *çok kültürlülük* ile soruların cevaplanabileceği sistematik bir çerçeve sunması açılarından faydalı görünmektedir. Gerekli becerilere sahip ve bu becerileri özümsemiş psikolojik danışmanların, kişisel, sosyal ve grup kimliklerinin şekillendiği sosyal çevrede yapılandırılmış danışan bakış açılarını ve doğrularını anlayabilmeleri beklenmektedir (Pedersen, 1994). Burada *çok kültürlülük* kavramı ile söylenmek istenen

daha öncede belirtildiği gibi sadece etnik farklılıklar değildir. Bu kavram literatürde aynı zamanda diğer danışan özelliklerindeki çeşitliliği de kapsamaktadır. Örneğin, yaşlılarla çalışan bir danışmanın bu gelişim dönemine ait ihtiyaçların, beklentilerin ve zorlukların farkında olması beklenmektedir. Gelişim dönemlerine göre yaşlıları bir alt grup olarak değerlendirirsek, çalıştığı alt grubu iyi tanımak ve grubun ihtiyaçlarının farkında olmak psikolojik danışma hizmetinin niteliğini arttıracaktır. Danışan gruplarının çeşitliliğine bir başka örnek deprem bölgesinde çalışan, travmatik deneyimden geçmemiş olduğunu varsaydığımız ve daha önce travmatik insanlarla çalışmamış bir psikolojik danışman olabilir. Danışmanın, depreme maruz kalmış bireylerle empati kurabilmesi ve onları anlayabilmesi, söz konusu özel grubun hassasiyetlerine gösterdiği duyarlılığa bağlı gözükmektedir. Travmatik yaşantıdan geçmiş insanlar, yaşadıkları toplum içinde depremzede kimliği taşımaktadırlar ve bu imliklerinin danışma ilişkisi sırasında ortaya çıkması muhtemel gözükmektedir. Geleneksel kuramların önerdiği travmatik etkiyi azaltıcı yöntemleri doğrudan uygulamak yerine ilk iş olarak deprem deneyiminin travmatik grup için ne anlama geldiğini onlardan öğrenmeye çalışmak, üyesi oldukları alt grubun özelliklerini ve taşıdıkları alt grup kimliğinin yaşadıkları sıkıntılar üzerine etkisini anlamaya çalışmak kültürel duyarlılığa sahip bir psikolojik danışmanın yerine getirmesi gereken bir sorumluluk olarak görülmektedir. Psikolojik danışma anlayışında danışmanın becerilerine *çok kültürlülük* boyutunun bu noktada eklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Çalıştığı alt kültürün özelliklerini iyi bilmek, kültürel kimlikler hakkında fikir sahibi olmak ve kültürel temalara duyarlılık göstermek *çok kültürlü* psikolojik danışma anlayışında yer almaktadır.

Akıl sağlığı alanında çalışan uzmanların danışanların fiziksel, psikolojik, sosyal ve tinsel çevrelerinin varoluşlarını (existence) nasıl etkilediğiyle

ilgilenmeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır (Vontress ve Jackson, 2004). Eğer danışmanlar bireyin kendini hangi çevrede algıladığına ve hangi kimliğini danışma deneyimine taşıdığına yeterince dikkat etmezlerse, psikolojik danışmanın temel amacı olan bireyin biricikliğini anlama ilkesi ile ters düşecekleri aynı yazarlar tarafından ifade edilmektedir. Psikolojik danışma sözcüğünün önüne hangi sözcük getirilirse getirilsin (aile psikolojik danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı, *çok kültürlü* psikolojik danışma) bireyin biricikliği değişmez gözükmektedir (Vontress ve Jackson, 2004). Bireyin kendini ortaya koyduğu farklı kimliklerin, danışma süreci içinde anlaşılması ve kabul görmesi dikkat çekilen önemli noktalar olarak ele alınmaktadır. Eğer danışanın kendini özdeşleştirdiği bir alt grup varsa ve yaşadığı duygusal sorunlar kültürel kimliği ile ilgili gözükiyorsa, danışmanın duyarlılık göstererek danışanın yaptığı özdeşleştirmenin farkına varması beklenmektedir. Eğer danışan yaşadığı gruptan kaynaklanan bir sıkıntı yaşıyorsa ve yaşadığı zorluğu kültürle boyutta tanımlayıp ifade ediyorsa, bu noktada psikolojik danışma sürecinin kültürel bir boyut aldığı söylenebilir.

Çok kültürlü bakış açısının psikolojik danışman eğitimine yansımaları göz önüne alındığında, psikolojik danışman yetiştiren akademik personelin kültürel farklılık gösteren her danışan grubuyla etkin olarak çalışabilecek psikolojik danışmanlar yetiştirmesi beklenmektedir (Vontress ve Jackson, 2004). Kuşkusuz ki, kültürel duyarlılığa sahip psikolojik danışmanların yetişmesi için eğitim programlarına her kültür ve alt grupta ilgili sıkıştırılmış kültür derslerinin eklenmesi gereksiz ve anlamsız bir çaba olacaktır (Vontress ve Jackson, 2004). Esnek düşünceye sahip, danışanın ait olduğu kültürün ve grubun özelliklerini öğrenmeye istekli, genellemelerden kaçınan, bireyin kimlik bulabileceği çoklu (multiple) ortamların farkında olan ve kültürel duyarlılığa sahip danışmanların yetiştirilmesi üzerinde önemle durulmaktadır. Psikolojik danışman yetiştiren akademik personelin insanın

kişisel kimliğinin çok boyutlu olduğuna ve öne sürülen farklı boyutların insanın yaşadığı sıkıntılarda etkili olabileceğine göz önüne alması gerektiği düşünülmektedir. Psikolojik danışma alanında böyle bir eğitim anlayışın hakim olması kültürel duyarlılığa sahip danışmanların yetişmesine sebep olacaktır.

Çok belirgin etnik farklılıkların gözlenmemesine rağmen, Türk toplumunda sosyal sınıf farklılıklarına, dini inanışlara, sürdürülen gelenek ve göreneklere, coğrafi konuma ve aile yapılarına göre alt gruplar ve buna bağlı olarak alt kültürler yer almaktadır. Bu noktada, *çok kültürlü* psikolojik danışma anlayışının psikolojik danışma uygulamalarını etkileyebileceği ve iyileştireceği düşünülmektedir. Örneğin, Türk toplumunda geleneksel olarak gizli kalması gerektiği düşünülen cinsel tercihlerin kişisel özgürlükler kapsamında giderek açığa vurulması sosyal bir değişim olarak görülebilir. Bu noktada, değişen danışan ihtiyaçlarından ve cinsel tercihinin göre farklılaşan danışan grubundan söz etmek mümkün görünmektedir. Bir başka hipotetik örnek üzerinden düşündüğümüzde, büyük şehirde yetişmiş bir psikolojik danışmanın kadın erkek rollerinin çok kesin çizgilerle ayrıldığı küçük bir köyde görev yapması içinde bulunduğu alt grubun kültürünü öğrenmesini ve duyarlılık göstermesini gerektirecektir.

Özetle, yirmibirinci yüzyılda psikolojik danışma alanında önemli gelişmeler yaşanmaktadır ve *çok kültürlülük*, *çeşitlilik* ve *kültürel duyarlılık* yaşanan gelişmelerin merkezinde görünmektedir (Ponterotto, 1996). *Çok kültürlü* bakış açısının Türk akademisyenlerinin, araştırmacılarının ve psikolojik danışmanlarının ilgi alanına girmesi *çok kültürlülük* kavramının daha çok tartışılması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

Ady, J. C. (1998). Negotiating across cultural boundaries: Implications of individualism-collectivism and

- cases for application. In T.M. Singelis (Ed.), *Teaching about culture, ethnicity, and diversity*. (pp 111-120). Thousands Oaks, CA: Sage.
- Arredondo, P., Rosen, D. C., Rice, T., Perez, P. ve Tovar-Gamero, Z. G. (2005). Multicultural counseling: A 10-year content analysis of the journal of counseling and Development. *Journal of Counseling and Development*, 83, 2,155-161.
- Arredondo, R., Toporek, R., Brown, S., Jones, J., Locke, D. C., Sanchez, J., et al. (1996). *Operationalization of the multicultural counseling competencies*. Alexandria, VA: Association for Multicultural Counseling and Development.
- Aydın, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey : Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28, 281-298.
- Bent, R. J., Putman, D. G., Kiesler, D. J., ve Nowicki, S., Jr. (1976). Correlates of successful psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 44, 149.
- Carter, R. T. (1990). The relationship between racism and racial identity among White Americans: An exploratory investigation. *Journal of Counseling and Development*, 69, 46-50.
- Coleman, H. L. K.(2004). Multicultural counseling competencies in a pluralistic society. *Journal of Mental Health Counseling*, 26, 56-66.
- Coleman, L. K., Wampold, B. E., ve Casali, S. B. (1995). Ethnic minorities' ratings of ethnically similar and European American counselors: A meta-analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 42, 55-64.
- Corey, G. (1996). Theoretical implications of MCT theory. In D. W. Sue, A. E. Ivey, P. B. Pedersen (Eds.), *A Theory of Multicultural Counseling & Therapy* (pp.65-85). California: Brooks/Cole Publishing Company.
- D'Andrea, M. (2000). Postmodernism, constructivism and multiculturalism: three forces reshaping and expanding our thoughts about counseling. *Journal of Mental Health Counseling*, 22, 1, 1-17.
- D'Andrea, M., Daniels, J., ve Heck, R. (1991). Evaluating the impact of multicultural counseling training. *Journal of Counseling and Development*, 20, 181-201.
- Doyle, A. B. (1998). Are empirically validated treatments valid for culturally diverse populations? In K. S. Dobson ve D. D. Craig (Eds). *Empirically supported therapies: Best practice in professional psychology* (pp.93-103). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Elliott, R., Baker, C. B., Caskey, N., ve Pistrang, N. (1982). Differential helpfulness of counselor verbal response modes. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 354-361.
- Fraga, E. D., Atkinson, D. R., ve Wampold, B. E. (2004). Ethnic group preferences for multicultural counseling competencies. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 10, 1, 53-65.
- Garfield, S. L. (1986). *Research on client variables in psychotherapy*. In S. L. Garfield & A. E. Bergin (Eds.), *Handbook of psychotherapy and behavior change* (pp. 213-256). New York: Wiley.
- Garfield, S. L., ve Bergin, A. E. (1971). Therapeutic conditions and outcome. *Journal of Abnormal Psychology*, 77, 108-114.
- Gergen, K. J., Gülerce, A., Lock, A. ve Misra, G. (1996). Psychological science in Turkey. *American Psychologist*, 51, 5, 496-503.
- Highlen, P. (1996). MCT theory and implications for organizations/systems. In D. W. Sue, A. E. Ivey, P. B. Pedersen (Eds.), *A Theory of Multicultural Counseling & Therapy* (pp.65-85). California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Hoftsed, G. (1983). National cultures revisited. *Behavior Science Research*, 18,285-305.
- Holcomb-McCoy C .C. (2005). Investigating school counselors' perceived multicultural competence. *Professional School Counseling*, 8, 5, 414-423.
- Holcomb-McCoy, C., ve Myers, J. E. (1999). Multicultural competence and counselor training: A national

- survey. *Journal of Counseling and Development*, 77, 294-302.
- Ivey, A. E. (1993). On the need for reconstruction of our present practice of counseling and psychotherapy. *The Counseling Psychologist*, 21, 225-228.
- Jones, E. E., ve Zoppel, C. L. (1982). Impact of client and therapist gender on psychotherapy process and outcome. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, 259-272.
- Keithly, L. J., Samples, S. J., ve Strupp, H. H. (1980). Patient motivation as a predictor of process and outcome in psychotherapy. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 33, 87-97.
- Kolb, D. L., Beutler, L. E., Davis, C. S., Crago, M., & Shanfield, S. (1985). Patient and therapist process variables relating to dropout and change in psychotherapy. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 22, 702-710.
- Lambert, M. J. (1989). The individual therapist's contribution to psychotherapy process and outcome. *Clinical Psychology Review*, 9, 469-485.
- Lee, C. C., ve Oh, M. Y. (1992). Indigenous models of helping in nonwestern countries: Implications for multicultural counseling. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 1, 3-10.
- Lowenthal, D. (1996). The postmodern counselor: some implications for practice, theory, research and professionalism. *Counseling Psychology Quarterly*, 9, 4, 373-381.
- Mahoney, M. (1995). Theoretical developments in the cognitive and constructive psychotherapies. In M. Mahoney (Ed.), *Cognitive and Constructive Psychotherapies* (pp.3-19). New York: Springer Publishing Company.
- Matsumoto, D. (2000). *Culture and Psychology* (2nd Edition). Belmont, CA: Wadsworth.
- McCarthy, J. (2005). Individualism and collectivism: What do they have to do with counseling? *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 33, 108-117.
- Munley, P. H., Lidderdale, M. A., Thiagarajan, M. ve Null, U. (2004). Identity development and multicultural competency. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 32, 283-295.
- Naroll, R. (1983). *The Moral Order*. Beverly Hills, CA: Sage.
- O'Hara, M., ve Anderson, W.T. (1991, September/October). Welcome to the postmodern world. *Family Therapy Networker*, 19-25.
- O'Malley, S. S., Suh, C. S., ve Strupp, H. H. (1983). The Vanderbilt Psychotherapy Process Scale: A report of the scale development and a process-outcome study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 581-586.
- Orlinsky, D. E., ve Howard, K. I. (1986). *Process and outcome in psychotherapy*. In S. L. Garfield & A. E. Bergin (Eds.), *Handbook of psychotherapy and behavior change* (Chapter 8, pp. 311-381) New York: Wiley.
- Pedersen, P. (1994). *A handbook for developing multicultural awareness*. (2d ed.). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Pedersen, P. (2000) The importance of "Cultural Psychology" theory for multicultural counselors. (ed.) Carter, R. *Handbook of Racial-Cultural Counseling and Psychology*.
- Ponterotto, J. G. (1996). Multicultural counseling in the twenty-first century. *Counseling Psychologist*, 24, 2, 259-268.
- Pope-Davis D. B., ve Ottavi, T. M. (1994). The relationship between racism and racial identity among White Americans: A replication and extension. *Journal of Counseling and Development*, 72, 293-297.
- Pope-Davis, D. B. ve Constantine, M. G. (1996). MCT Theory and Implications for Practice. In D. W. Sue, A. E. Ivey, P. B. Pedersen (Eds.), *A Theory of Multicultural Counseling & Therapy* (pp.65-85). California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Pope-Davis, D. B., Reynolds, A. L., Dings, J. G., ve Ottavi, T. M. (1994). Multicultural competencies of

doctoral interns at university counseling centers: An exploratory investigation. *Professional Psychology: Research and Practice*, 25, 466-470.

Reid, P. T. (2002). Multicultural psychology: Bringing together gender and ethnicity. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 8, 2, 13-114.

Ridley, C. R., Mendoza, D. W., Kanitz, B. E., Angermeier, L., ve Zenk, R. (1994). Cultural sensitivity in multicultural counseling: A perceptual schema model. *Journal of Counseling Psychology*, 41, 125-136.

Rigazio_DiGillio, S., Ivey, E. A., ve Locke, D. C. (1997). Continuing the postmodern dialogue: Enhancing and contextualizing multiple voices. *Journal of Mental Health Counseling*, 19, 3, 233-255.

Rosenthal, R. (1983). Assessing the statistical importance of the effects of psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 4-13.

Roysircar, G., Gard, G., Hubbell, R., ve Ortega, M. (2005). Development of counseling trainees' multicultural awareness through mentoring English as a second language students. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 33, 17-33.

Sachs, J. S. (1983). Negative factors in brief psychotherapy: An empirical assessment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 557-564.

Shapiro, D. A., ve Shapiro, D. (1982). Meta-analysis of comparative therapy outcome studies: A replication and refinement. *Psychological Bulletin*, 92, 581-604.

Siviş, R. (2002). Yapılandırmacı yaklaşım ve Türkiye'de psikolojik danışma alanındaki uygulanabilirliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 17, 43-48.

Smith, M. L., ve Glass, G. V. (1977). Meta-analysis of psychotherapy outcome studies. *American Psychologist*, 32, 752-760.

Stein, D. M., ve Lambert, M. J. (1984). On the relationship between therapist experience and psychotherapy outcome. *Clinical Psychology Review*, 4, 127-142.

Sue, D. W. (1990). Culture specific techniques in counseling: A conceptual framework. *Professional Psychology*, 21, 424-433.

Sue, D. W. (2001). Multidimensional facets of cultural competence. *The Counseling Psychologist*, 29, 790-821.

Sue, D. W., Arredondo, P., ve McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling and Development*, 70, 477-486.

Sue, D. W., Ivey, A. E., ve Pedersen, P. B. (1996). *A Theory of Multicultural Counseling and Therapy*. California: Brooks/Cole Publishing Company.

Triandis, H. C., Chan, D. K. -S., Bhawuk, D. P.S., Iwao, S., ve Sinha, J. B. P. (1995). Multimethod probes of allocentrism and idiocentrism. *International Journal of Psychology*, 30, 461-480.

Vontress, C. E. ve Jackson, M. (2004). Reactions to multicultural counseling competencies debate. *Journal of Mental Health Counseling*, 26, 74-80.

Voss, D. ve Schutze J. C. (1989). Postmodernism in context: Perspectives of a structural change in society, literature, and literary criticism. *New German Critique*, 47, 119-142.

Wampold, B. E. (2001). *The great psychotherapy debate: Models, methods, and findings*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Weinrach, S. G. ve Thomas, K. R. (2002). A critical analysis of multicultural counseling competencies: Implications for the practice of mental health counseling. *Journal of Mental Health Counseling*, 24, 20-25.

Wheeler, L., Reis, H. T., ve Bond, M. H. (1989). Collectivism-individualism in everyday social life: The middle kingdom and the melting pot. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 79-86.

Worthington, R. L., Mobley, M., Franks, R. P., ve Tan, J. A. (2000). Multicultural counseling competencies verbal content, counselor attributions, and social desirability. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 4460-468.

MULTICULTURALISM, CULTURAL SENSITIVITY AND COUNSELING

Özlem Karairmak*

In the aim of present study, multicultural understanding in counseling evolving under the influence of constructivism which underlines subjective realities and personal narratives and the necessity of cultural sensitivity were examined. The applicability of multiculturalism in existing counseling services in Turkey and its appropriateness in Turkish culture was discussed as well.

Concern over the applicability of standard counseling theories and methods has happened to a vital issue of theory, practice, research and training the past two decades. In detail, traditional theories of counseling have arisen from merely a Western sociocultural context, but client populations show variety in their cultural or group identity. Traditional theories are culture-bound and the culture specific nature of such theories may be biased against groups who do share their cultural assumptions (Pope-Davis & Constantine, 1996).

Multiculturalism from a constructivist perspective have emerged and become popular as an inclusive metatheory covering the legitimacy of multiple perspective and different psychological helping approaches varying to culturally different

populations. MCT perspective criticises the current theories of counseling in that limited applicability of culturally different populations (Sue, Ivey ve Pedersen, 1996) and consistently expresses the need to enrich the repertoire of helping process by acknowledging alternative healing systems (Sue, 1990).

Over the years, professionals in counseling field become aware of the issue of diversity in client population and correspondingly different communication styles, nonverbal behavior, values, beliefs, group identities, and needs. Pedersen (2000) recently criticized that traditional counseling profession was disfavour of minority populations because they viewed counseling as a tool to maintain the differences between people who have power and access easily to resources and those who don't have. Moreover, in a latest study Reid (2002) proposed that when conducting a research in a diverse society, it must include the examination of culture, family, religion, sexuality, minority that can be affected the behavior.

Lee and Oh (1992) suggested that culturally responsive counseling theories and techniques must declared an understanding of cultural dynamics and their crucial role in fostering

* Dr. Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı

psychological well-being. From a counselor point of view, Sue, Arredondo and McDavis (1992) described the culturally skilled counselor, who is aware of his or her own assumption, values, and biases; who understands the worldview of the culturally different client; and who develops appropriate intervention strategies.

Multicultural perspective represents the strengths and assertions of constructivism within the context of postmodern philosophy. Many authors acknowledge the constructivist and postmodernist proponents in the multicultural theory (D'andrea, 2000; Highlen, 1996; Siviş, 2002). While the postmodern world of complexity and multiple voices challenges counselors, it provides an opportunity to build on our past with integrative and alternative models (Rigazio-DiGillio, Ivey & Locke, 1997).

With the growing and huge impact of cultural diversity in Türkiye, it is unavoidable that helping professionals such as psychologists, school counselors, psychiatrists and social workers do understand all the dynamics and constructs that shape the development of their client. When considered the cultural traditions of many groups, many alternative factors such as kinship, religious, family can be assessed as important and helpful resources of psychological support. Aydın (2000) concluded that "Turkish culture protects its basically its collectivist nature with the emphasis on placed on sharing, hospitality, friendship, kinship and a protective and compassionate attitude toward children and elderly" (p. 283). She

also pointed out the importance and necessity of indigenous alternative helping approaches specific to Turkish culture. In the similar vein, Gergen, Gülerce, Lock, & Misra (1996) suggested that the indigenous psychology movements in Türkiye might provide highly valued potential for producing the discipline socioculturally relevant and for construing culturally valid and intellegible theories.

Pedersen (1994) believes that in all counseling relationship includes to some extent multicultural aspects. The adaptation and accommodation of traditional theories and techniques shaping the fundamental counseling knowledge to the context that the client presents certainly a counselor skills requiring intelligibility. The author believes that generating a new additional theory called as multicultural theory is unnecessary because a really skilful counselor should be out of personal biases and is expected to be aware of the social context. A skilful counselor should know the importance of understanding and giving a clear attention to the client's perceptions and realities that are constructed in a context in which both social and personal identities of the individual are emerged and shaped the individual. This position does not mean that the rapidly increasing trend of multicultural movement in Western Societies makes an effort uselessly, unlike it is useful to remind of professionals about the multiplicity of the culture, belief systems, religion, and communication patterns of the groups of people as well as it provides a systematic framework where

one can find the questions about multicultural issues. Multicultural theory is a term that can be misinterpreted by the novice counselors and students because to some extent it implies a new theory in counseling.

In conclusion, while the 21st century will witness the continuous improvement and integration of approaches specific to multicultural theory (Ponterotto, 1996) it is hoped that multicultural perspective will become the concern of Turkish academicians, researchers, and practitioners.